

de SURINOEMER

19 MEI 2008
1e jaargang/No. 3

taki a no noti, ma a du na basi
geen woorden maar daden

gratis

PARAMARIBO - De **SURINOEMER** is een gratis onafhankelijk nieuwsblad dat onregelmatig zal verschijnen. Het doel van de **SURINOEMER** is (een deel van) de culturele interacties tussen Paramaribo en Rotterdam, die in november 2007 zijn begonnen en tot 2010 zullen voortduren, onder één noemer te brengen. In het kader van het uitwisselingsproject ArtRoPa, geïnitieerd door het Centrum Beeldende Kunst Rotterdam, wonen en werken Rotterdamse kunstenaars een periode in Paramaribo en reizen beeldend kunstenaars uit Paramaribo naar Rotterdam om op hun beurt daar voor een werkperiode te verblijven. De Surinoemer is een open podium met een nadrukkelijk niet-commercieel oogmerk, dat deelnemende kunstenaars en betrokkenen uit beide steden de ruimte biedt om in woord en beeld over hun werk en ervaringen te publiceren. Zo informeert de **SURINOEMER** de 'thuisbases' in Suriname en Nederland over de voortgang, eigenaardigheden en wetenswaardigheden van het project en alles wat daar direct of indirect mee te maken heeft. De **SURINOEMER** verschijnt in Paramaribo met een beperkte oplage in gekopieerde vorm. Voor de rest van de wereld is de digitale versie beschikbaar op: www.desurinoemer.net
de redactie

ABRABROKI/OVER DE BRUG

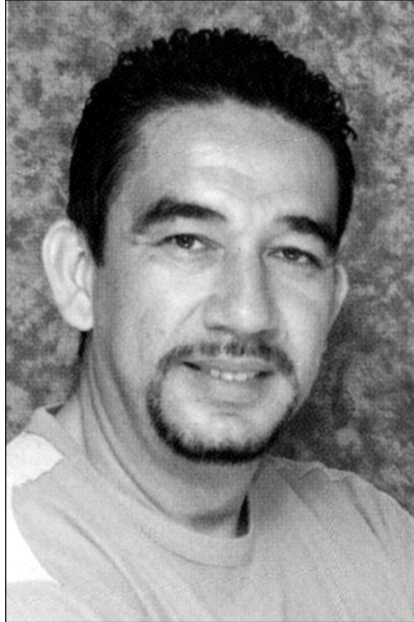
In februari 2008 bracht de tweede lichting Rotterdammers: de fotografe Risk Hazekamp en de filmmakers Karel Doing en Mels van Zutphen een kort werkbezoek aan Suriname. Allen zijn inmiddels teruggekeerd.

meld je aan op
www.desurinoemer.net

voor de
SURINOEMER
MAILINGLIST

en ontvang automatisch bericht
als het nieuwste nummer verschijnt

KON NANGA GO/ KOMEN EN GAAN

Op donderdag 22 mei 2008 arriveert de Surinaamse ontwerper en fotograaf **Hedwig 'Plu' de la Fuente** in Nederland voor een werkperiode van één maand in het gastatelier van het Rotterdamse kunstenaarsinitiatief Duende.

Hedwig de la Fuente werkt vooral in opdracht. Hij ontwerpt huisstijlen, logo's, jaarverslagen en kalenders voor het Surinaamse bedrijfsleven, en heeft zich in het bijzonder gespecialiseerd in culinaire fotografie. Hij geeft les op de kunstacademie **AHKCO** en is lid van de **SUFOV** (Surinaamse Foto Vereniging). In Suriname wordt Plu gezien als toonaangevend en innovatief fotograaf. Hij is goed op de hoogte van de internationale ontwikkelingen op zijn vakgebied. Eén van zijn bekendste foto's is een luchtfoto van de menselijke vlag van Suriname op het Onafhankelijkheidsplein tijdens het 30-jarig jubileum van de onafhankelijkheid.

*krebi ede
yepi s'sei*

SRANEN/ SURINAMEN

Een greep uit het tot mijn (A.S.) verbeelding sprekende naamsregister van de Suriname telefoongids 2007-2008:

Egger,
Molhoop, Klaverweide,
Dors, Boerleider,
Akkerman, Buitenman,
Spa, Schopman,
Boomgaard, Bouwland,
Koorbaar, Goudzand,
Landvreugd

TAKI SMA SANI!

(Wie de schoen past trekt hem aan!)

Bla, bla, bla
A, auwna a
Kwa kwa kwa, ta, ta, ta
Ala dya da
MA IE A MA'IE'A MA'IE'A
Nyan pa nesi, kuli bra
No tak' mi tori
If yu no sabi ka
Snesi bari Wot Ma Fa
Blaka nooit no sab' fa a sani psa
Luku owru kuku
A no ala bigi sma
Tan leki yu, hoigri alata
San wani kar' mi motyo pa
Sa, fa, la
A no ala mati na yu mati
A no ala pir' tifi na pir' tifi
Libi suma e fergiti
Te den e du wan sani
A no abi wan tra nen
Wanneer de haan drie keer heeft gekraaid
Wat gij oogst, is wat gij zaait
Barabas of Judas
Of is het dat jij mij nooit, niks gunt
dyarusu bigi ai
Maakt dat ook jij niet beter kunt
Kurt Nahar

GRON WAN/
GROND ÉÉN

八
 雨順風調土壤肥，草生草死任成堆，
 黃金滿地無人拾，誰把腰肢彎一回。
 註：蘇里南地廣人稀，百分之九十以上的土地未經開闢。

Chen Pao Shu (1924)

(uit: *Guangyitang yibai baizhounian jinian tekan* (1880-1980). Vereniging Kong Ngie Tong Sang, Paramaribo 1980)

VIII

Hoe vruchtbaar is de grond,
 op zon en regen steeds vergast
 de halmen groeien, sterven,
 liggen vrijuit opgetast
 het goud bedekt de grond,
 maar niemand raapt het op
 wie is bereid zijn rug te buigen
 voor zulk een rijke last?

Vertaling uit het Chinees: W. L. Idema;
 berijming: Harry Lapar

VOOR MIJ IS DE FLES HALF VOL

Wim Pijbes, sinds 2000 directeur van de Rotterdamse Kunsthal, verbleef van 12 tot en met 19 januari 2008 in Suriname voor een werkbezoek. Hij publiceerde de impressies van zijn eerste verblijf in dit land paginavullend in het *Hollands Dagboek* van het *NRC-Handelsblad*. De kop boven zijn bericht: 'Iets klopt hier niet', roept vragen op. De SURINOEMER ging op onderzoek uit.

Door onze redacteur Arnold Schalks

ROTTERDAM – Wat was het beeld dat Wim Pijbes van Suriname had voordat hij vertrok? *Pijbes*: 'Ik ging er eigenlijk vrij open heen. Ik was wel redelijk pessimistisch moet ik zeggen, in de zin van: daar kan niets, het is corrupt. Ik was al eerder in Zuid-Amerika geweest, in Venezuela, Columbia, dus ik was ook die kant op geweest. Bij Suriname denk je toch veel aan problemen. En dan ga je erheen. Een maand of wat van tevoren koop je wat boeken, je leest je in. Ik kocht de tweede editie van *de Geschiedenis van Suriname*. Ik kan het iedereen aanraden. Er staat echt veel in en het is redelijk up to date. Het is een hele goede voorbereiding. Het geeft de dilemma's en de steeds terugkerende problemen aan, met name de toch hele kleine bevolking en de geïsoleerde ligging.'

Tijdens de heenvlucht leest Pijbes het rapport van Jan Willem Schrofer over de beeldende kunst in Suriname. Wat is hem daarvan bijgebleven? 'Dat er wel veel mogelijkheden zijn. Suriname is een inspirerend land. Het is een land dat oproept om dingen te maken. Het is een land waar je, althans ik actief van word. Het heeft een vrolijke cultuur, een goede en een productieve cultuur. En er gebeuren wel dingen, maar het is een klein land, het is een handvol mensen. De kritische massa is gewoon te klein.' Maar biedt juist het feit dat het zo klein en overzichtelijk is niet ook weer mogelijkheden? 'Ja, er is heel veel ruimte. Het land heeft een enorme potentie.'

Hoe komt het desondanks, vraagt hij zich in zijn dagboek af, dat een land met enorme landbouwgronden ter hoogte van de evenaar honderden hectares ongebruikt laat liggen? Het kan niet anders, dan dat daar snel verandering in komt. *Pijbes*: 'Suriname kan, als je het goed organiseert, één van de rijkste landen van de wereld worden.' Om daarvan de mogelijkheden te zien, heb

Kunsthaldirecteur Wim Pijbes.
 (foto Arnold Schalks)

je wel een ander perspectief nodig. 'Het is gemakkelijk om als buitenstaander te zeggen: "Luister eens even, we nemen het land op de schop en zo en zo gaan we dat eens even organiseren." Het is een land met een enorm gemankeerde geschiedenis, met die toestroom van vier continenten: Hindoestanen, Afrikanen, Javanen, Chinezen, Nederlanders, Joden, de inlandse bevolking. En dan ook nog de boel bij elkaar houden. Het is meer de boel uit elkaar houden, anders wordt het een bende. Het is ingewikkeld om daar een gemeenschap van te maken, om daar een 'common sense' voor te hebben. Al die groepen gaan naast elkaar. Ze slaan elkaar niet de kop in, ze gaan wel dezelfde kant op, maar het blijven parallele stromen. Warm, koud, groen, blauw en geel. Er zit niet een mengkraan, waardoor alles bij elkaar komt.'

Maar zou dat mengprobleem niet een generatiekwesatie kunnen zijn, dat zich op den duur oplost? 'Nee, dat denk ik niet, maar dat is volgens mij ook niet het grootste probleem. Het grootste probleem is toch de kleine bevolking, die ook nog eens gesegregeerd is. Al die groepen op zich zijn nóg kleiner. Als

je over het aantal Creolen of het aantal Hindoestanen, of het aantal Javanen spreekt, heb je het over tienduizenden, honderduizend man. Daarmee kan je natuurlijk niet iets van de grond tillen.'

Pijbes heeft tijdens zijn bezoek in Paramaribo een galerie en kunstenaars bezocht. Is de Surinaamse beeldende kunst een middel om een brug te slaan tussen die groepen? 'Je kunt je afvragen of er wel een Surinaamse cultuur is. Die is er volgens mij wel, en die bestaat inderdaad uit verschillende smaken. Maar is daar een bindend geheel? Ja vast wel, er zijn wel een aantal overeenkomsten te bedenken. En is dat uit te drukken in beeldende kunst? Ja, zo'n Marcel Pinas doet dat wel op zijn manier.'

Het eigenlijke reisdoel van Pijbes was een bezoek aan het atelier van de in december 2009 tachtig jaar wordende Surinaamse kunstenaar Erwin de Vries. Het contact met de Vries is tot stand gekomen door de Rotterdamse burgemeester Opstelten, die hem in 2007 bezocht en het idee voor een expositie opperde. Pijbes ziet mogelijkheden om een voor de Kunsthal interessante invalshoek te kiezen: 'Erwin de Vries vind ik een typisch Surinaamse kunstenaar. Het werk dat ik van hem gezien heb, dat valt daar op z'n plek. Als ik het daar zie, dan smaakt dat gewoon goed. Als ik het hier zie, dan is het toch van ver. Het is net als wanneer je in Frankrijk een wijn drinkt, die daar goed smaakt. Maar als je hem mee naar huis neemt en je drinkt hem in december, dan denk je: "Is dat het nou?". En dat heb je daar ook. Dan is het toch blijkbaar een gevoel, dat dáár anders beleefd wordt dan hier. Je bent daar ook in een andere setting en stemming.'

Kun je het werk van de Vries dan goed in de Kunsthal laten zien? Is het werk daar dan niet uit z'n context gehaald? 'Ja, het werk wordt redelijk uit z'n context gehaald, zoals dat altijd gebeurt. Als ik hier Rembrandt uit de 17^e eeuw laat zien, dan wordt die ook uit zijn context gehaald. Sterker nog, het museum laat in negen van de tien gevallen kunst uit zijn context zien: religieuze kunst, kunst van vroeger. Tenzij het kunst is, die specifiek voor het museum gemaakt is. Maar dat is echt iets van de laatste jaren. De Nachtwacht is niet gemaakt voor het Rijksmuseum.'

Op 8 februari jongstleden maakte het Amsterdamse Rijksmuseum bekend, dat Pijbes is benoemd tot directeur van het

Rijksmuseum in Amsterdam. Hij volgt Ronald de Leeuw op, die dan met pensioen gaat. Is er al een opvolger voor de Kunsthal bekend? 'Nee*. Er is wel een idee wat voor soort iemand dat moet zijn. Je moet het goede bewaren. Het gaat goed met de Kunsthal. Ik denk dat het bestuur wil vasthouden aan de koers die destijds door Wim van Krimpen is ingezet en die door mij is verfijnd. Maar de wereld verandert, en de Kunsthal moet zich bijna elke dag de vraag stellen wat haar plek is in dat enorme landschap van tentoonstellingen en musea. Voor Boymans geldt dat bijvoorbeeld minder, want dat heeft een collectie als geheugen, als geweten. Ik ben een gewetenloos instituut.'

Wim Pijbes is op de hoogte van het lopende uitwisselingsproject van Rotterdamse en Surinaamse kunstenaars getiteld ArtRoPa. Thomas Meijer, de organisator namens het Rotterdamse Centrum Beeldende Kunst, polste Pijbes onlangs over de mogelijkheid om dat project in de Kunsthal te presenteren. Is daar al iets over duidelijk? 'Ik wil dus graag Erwin de Vries doen, ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag, en dat zou een goede kapstok kunnen zijn om daarnaast een presentatie te houden. Maar het kan daar ook los van overigens. Ik vind de Kunsthal een plek, waar je dingen kunt laten zien die in de wereld gebeuren, en ik vind dat Rotterdamse dingen een streepje voor hebben. We zijn nu eenmaal een Rotterdams instituut. En juist op het gebied van Rotterdamse hedendaagse kunst, fotografie en design heeft de Kunsthal meer te bieden dan andere instellingen. Rotterdamse kunstenaars kregen en krijgen hier een plek, omdat ze in deze stad geworteld én goed zijn overigens.'

Pijbes treedt op 1 juli in dienst van Het Rijksmuseum. Voor welke termijn heeft hij het tentoonstellingsschema van de Kunsthal al ingevuld? 'We hebben hier vijf tentoonstellingsruimtes en de programmering van met name de grote staat langer van tevoren vast omdat we daarvoor meer geld en een langere voorbereidingstijd nodig hebben. Het programma voor 2008 is rond en voor de eerste helft van 2009 ligt het zo goed als vast. Giacometti komt eraan, in de zomer gaan we Antony Gormley doen en dan een tentoonstelling over de Romeinen. De tweede helft van 2009 is nog zo goed

als open. Daar zijn wel plannetjes voor, maar het valt nog te bezien in hoeverre we dat dicht willen timmeren. Vanaf 2010 is het redelijk *tabula rasa*.'

Tenslotte terug naar Suriname, waar Wim Pijbes Paramaribo-Noord, ofwel de Poederbuurt bezocht. In zijn dagboek schrijft hij: "De bebouwing laat de smaak van de elite zien: Bling Bling Buildings. Ik verwonder me over de talloze SUV's en nieuwste modellen Porsches. Iets klopt hier niet. Er zijn meer dan 15 drukbezochte casino's. Of zijn het wasserettes? De toekomst van dit land is even veeldbelovend als ongewis. Ook de enorme Chinese ambassade in aanbouw laat zien dat de wereld kantelt. Nu al nemen overal in de stad Chinezen de handel over."

Pijbes spreekt vervolgens met de schrijfster Ellen Ombre. "Zul je niet al te negatief zijn?" vraagt ze hem bij het afscheid, als hij haar meldt dat zijn dagboeknotities in Nederland zullen worden gepubliceerd. Heeft hij in Suriname dan zo veel negatiefs aangetroffen? 'Ik heb een positief dagboek geschreven. Zo zit ik ook in elkaar. Maar ik had ook een precies 180° gedraaid verhaal kunnen schrijven van: "Er komt hier nooit iets van de grond", zo'n verhaal. Ik ben daar neutraal heengegaan. De vraag is of de fles half vol of half leeg is. En voor mij is hij half vol.'

Rotterdam, 28 februari 2008

* Inmiddels is er de nieuwe directeur voor de Kunsthal benoemd. Het is *Emily Ansenk* (1970). Zij maakte de afgelopen jaren naam als directeur van het Scheringa Museum in het Noord-Hollandse Spanbroek.

SURINAME

Fragment uit het verslag van de studiereis van Casper Hoogzaad door Suriname in 2005/2006.

Bij aankomst in Suriname heb ik mij gevestigd in Paramaribo. Het is mijn standplaats geweest. Deze uitvalsbasis is het middelpunt geworden van werken en reizen. De meeste tijd van mijn verblijf heb ik door Suriname gereisd. De gegevens, foto's, schetsen en natuurindrukken die ik onderweg verzamelde, werkte ik steeds uit in Paramaribo. Zo trok ik van hieruit langs de kust via Gro-

ningen naar Nieuw Nickerie of via Moengo naar Albina over zeer lange wegen door bos, langs oude verlaten plantages en rijstvelden. Langs moerasgebieden die onverhoopt verzilten en langzaam maar zeker door de zee worden opgeslokt als er niet wordt ingegrepen. Men kijkt dan ook met zorgelijke blik naar het stijgen van de zeespiegel.

Tijdens mijn rondtrekken heb ik bijzondere ervaringen opgedaan. De groenheid van de rijstvelden van Neckerie heeft mij bijvoorbeeld mijn inzicht over landschapelijkheid doen herzien, zo groots, zo groen dat perspectief verdwijnt. Wegen langs oude plantages die overwoekerd zijn met een beschamend en bewogen verleden en terug zijn gegeven aan de natuur, alsof we niet herinnerd willen worden aan de verschrikkelijke geschiedenis. Het groen maskeert veel maar het verleden niet. De uitgestrektheid van het overgebleven landschap is tweeslachtig, vele grachten en sluizen verraden een enorme bedrijvigheid in het verleden, nu is het stil en verlaten.

In Suriname suggereert men dat als deze landerijen (rijstplantages) weer in gebruik zouden worden genomen er

geen honger meer hoeft te zijn in de wereld. Het versterkt mijn gevoel om in een gemaskeerde wereld te leven.

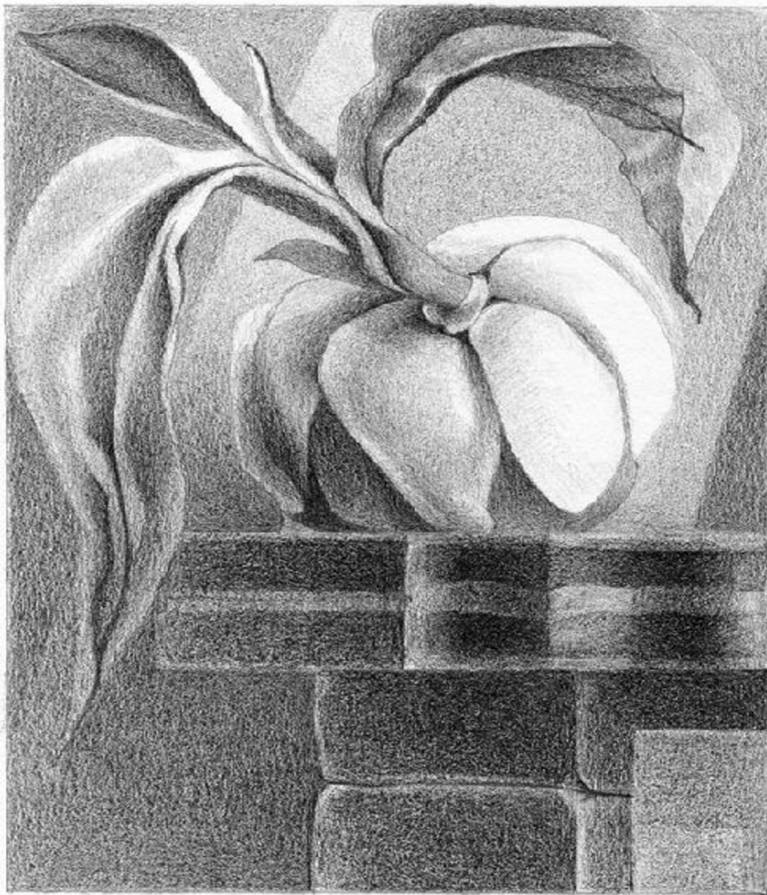
Aan de Suriname rivier ligt de hoofdstad Paramaribo, een bijzondere stad. Zij is als het ware het middelpunt van het land, althans alle wegen leiden hier naar toe. Een enorme brug verbindt beide oevers van de rivier zodat dit vreemde maar mooie bouwwerk het mogelijk maakt te reizen van de ene kant naar de andere kant van het land.

Paramaribo. De stad groeit. Oude huizen verdwijnen, tot mijn spijt, ondanks het feit dat sommige eigenlijk tot monument zijn verklaard. Prachtige oude houten huizen, maar veelal ook met een treurig en beschamend verleden.

Hotels verrijzen. Winkelgalerijen openen hun deuren. Wegen worden verbeterd, nu kan men ook hard rijden in de stad. Wat kost de vernieuwing? Ik was er net op tijd!

(Deze studiereis van 4 maanden is mogelijk gemaakt door het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst.)

Casper Hoogzaad

Casper Hoogzaad, grafiet op papier, mei 2008

GRON TU/ GROND TWEE

neti

wan krara koti,
ne pis-pis gowtu,
den fadon fadon
na dungru gron.

wan krara koti,
ne pipit gowtu,
den lay na loktu so te.

d' e brenki-brenki,
d' e spenki-spenki,
d' e pingi-pingi den ay.

m' e opo m' ede,
mi at e firi
wan fin prisiri
fu tru.

wan krara koti,
ne dusun stari
fadon na dyari,
den lolo gwe.

Trefossa (1916 -1975)
(uit: *Trotji*. Amsterdam, 1957)

Nacht

Een kralensnoer brak
tot stukjes goud,
ze vielen en vielen
op duistere grond.

Een kralensnoer brak
tot nootjes ruw goud,
ze vullen het luchtruim zozeer.

Ze pinkeleblinken
met schittergeflicker
ze pippereknippen de ogen.

Nu hef ik het hoofd,
mijn hart is vervuld
van een heel fijn plezier,
ja, voorwaar.

Een kralensnoer brak
zodat duizenden sterren
mijn tuintje bestrooiden.
Daar rolden ze weg

vertaling: Albert Helman

SABI UKU/ KENNISHOEK

UN SABI TAKI UN LASI ? UN LASI TU BIGI MAN ...

Niet zo lang geleden overleden kort achter elkaar twee grote schrijvers: in Europa **Hugo Claus**, Vlaanderens grootste hedendaagse schrijver/dichter/ toneel auteur tevens regisseur, schilder en intense genietter van het goede leven en, in het Caribisch gebied, **Aimé Césaire**, schrijver/dichter uit Martinique, maar vooral samen met *Leopold Sedar Sengor* en *Leon Gontran Delmas* initiator van de "Négritude", de filosofie op esthetisch, sociaal, politiek en moreel gebied betreffende de *condition noire*, de positie van de zwarte mens in de actuele wereld. Gevolgen van deze beweging zijn mijns inziens behalve o.a. de Biënnale van Dakar, de Biënnale van Havana, het Caribbean festival (Carifesta), ook uiteindelijk de Nobelprijzen van *Wole Soyinka* en *Derek Walcott*.

"Nous sommes", zei Césaire, "ceux qui disent non à l'ombre / Et nous sommes debout maintenant, mon pays et moi, les cheveux dans le vent, main petite dans son poing énorme et la force n'est pas en nous, mais au dessus de nous [...] Et la voix prononce que l'Europe nous a pendant des siècles gavés de mensonges et gonflés de pestilences, / Car il n'est point vrai que l'oeuvre de l'homme est finie / que nous n'avons rien à faire au monde [...] / qu'il suffit que nous nous mettions au pas du monde / mais l'oeuvre de l'homme vient seulement de commencer [...] / et aucune race ne possède le monopole de la beauté, de l'intelligence, de la force / et il est place pour tous au rendez-vous de la conquête et / nous savons maintenant que le soleil tourne autour de notre terre éclairant la parcelle qu'a fixée notre volonté seule et que toute étoile chute de ciel en terre à notre commandement sans limite".

(Fragment uit: *Cahier d'un retour au pays natal*)

"Wij behoren tot diegenen die nee zeggen tegen de schaduw. / En wij zijn nu opgestaan, mijn land en ik, de haren in de wind, maar klein is haar enorme vuist en de macht is niet in ons, maar boven ons [...] En de stem verkondigt, dat Europa ons eeuwenlang heeft vetgemest met leugens en volgepompt met ondraaglijke stank / Want het is niet waar dat het werk

van de mens is voltooid / dat ons niets meer te doen staat op deze wereld / dat het volstaat om met de wereld in de pas te lopen / maar het werk van de mens begint nog maar net [...] / en geen enkel ras heeft het alleenrecht op schoonheid, intelligentie en macht / en voor iedereen is er plaats op het rendez-vous van de verovering / en we weten nu dat de zon om de aarde draait en dát stukje verlicht waarop we ons verlangen richten en dat elke ster die van de hemel op aarde valt dat doet op ons grenzeloos gezag."

(vertaling: AS)

Het mooiste gedicht van Hugo Claus dat mij steevast ontroerd doet zwijgen is getiteld 'De Moeder'. Zeker de laatste strofe:

Terwijl gij elke dag te sterven staat,
niet met mij / Samen, ben ik niet, ben ik niet dan in uw aarde. / In mij vergaat uw leven wentelend, gij keert / Niet naar mij terug, van u herstel ik niet.

Alida Neslo

“IK GA OP REIS, EN IK NEEM MEE....”

Met een koffer waarvan het gewicht het toegestane maximum nét niet overschreedt, trad ik op 8 november 2007 op Schiphol aan voor de heenvlucht naar Pangel Airport. Een deel mijn bagage bestond uit electronica voor de intercontinentale communicatie en de digitale verwerking van mijn indrukken. Een kleiner deel werd gevormd door literatuur uit- en over mijn reisbestemming. In de wolken boven de oceaan las ik de gedichten van de Surinaamse poëzieveteraan *Shrinivasi* en danig aangedaan betrad ik vreemde grond.

Wie naar Suriname reist om op Westerse ooghoogte te zoeken naar de Bekende Weg keert met lege handen terug. Suriname is een land dat een ander perspectief vereist en verdient. De afwezigheid van de structuren, waarmee we in Nederland zo vertrouwd zijn, schept ruimte voor nieuwe verbanden en verlangt een andere oriëntatie en een frisse blik.

De lijnen in de kleine Surinaamse culturele gemeenschap zijn kort. Wie er op een juiste wijze wordt ingevoerd maakt snel vrienden en boekt resultaten op alle niveaus binnen het 'veld'. Dat

geeft een prettig gevoel van 'welkom zijn' en verschaft de speelruimte voor slagvaardigheid. Beide zijn nodig om ter zake te komen.

Taal en gedichten spelen een belangrijke rol in mijn beeldend werk. Ze vormen ook de grondstof voor mijn ArtRoPa-project. Ik werd mij tijdens mijn oriëntatiebezoek aan Suriname bewust van de betekenis die poëzie speelde –en nog steeds speelt– voor de ontwikkeling van de Surinaamse identiteit. Mijn eerste zoektocht was die naar een Nationale Lyriek. Ik trof poëzie aan die als afbakening en bevestiging diende van de culturele eigenheid in de etnisch sterk verzuilde Surinaamse samenleving. Daarnaast vond ik gematigder stemmen, die zich uitspraken voor vereniging en verbroedering om de kloof tussen de bevolkingsgroepen te dichten. Ik las dichters met een oeuvre van hoog niveau. Het gehele spectrum en toonbereik bleek voorhanden: van Sranantongo tot Nederlands, van naïef tot cynisch, van verblindend wit tot gitzwart. Ik legde de hand op een, voor mij, ongekend potentieel.

Het is vreemd om vast te moeten stellen dat iets, dat mij, talig gezien, zo nabij is, zich zo lang buiten mijn blikveld heeft afgespeeld. De geografische afstand heeft daar ongetwijfeld toe bijgedragen, maar gebrek aan aandacht is een aannemelijker verklaring. De markt en het afzetgebied voor Surinaamse boeken is beperkt. De leesbehoefte sluit daar noodgedwongen op aan. Het assortiment van een Surinaamse boekhandel –die, om het hoofd boven water te houden, er een forse afdeling met kantoorartikelen op na moet houden– steekt mager af bij dat van de Nederlandse boekhandel, waar de schappen permanent uitpuilen van 'nieuw, nieuw, nieuw'. Vanuit Surinaams standpunt bezien heeft die aanblik iets pervers, vergelijkbaar met de sensatie van een Hollander die voor het eerst de 'overdaad' van het regenwoud aanschouwt. Voor Surinaamse schrijvers en dichters bestaan er nauwelijks uitgeverijen die hun werk drukken en distribueren. Enkele grote namen vonden onderdak bij Nederlandse uitgeverijen, maar zij zijn een uitzondering. Dat gebrek heeft geleid tot een levendig circuit waar in eigen beheer uitgegeven oplagen rouleren onder een select

geëngageerd publiek. Op boekpresentaties en voordrachtavonden viert het de literatuur op een wijze waaraan menige Nederlandse lezerskring een puntje kan zuigen.

Mijn plannen voor de voortzetting van het ArtRoPa-project wortelen in deze literaire humuslaag. De 'letteren' hebben tastbaar vorm gekregen in het door mij opgezette nieuwsblad de Surinoemer. Het redacteurschap helpt mij bij het in kaart brengen van mijn toekomstig werkterrein. Het biedt mij de mogelijkheid om Surinaamse en Nederlandse realiteiten naast elkaar te plaatsen om zo te ontdekken hoe hun vreemdheid en vertrouwdheid zich tot elkaar verhouden.

Ik verliet Suriname op 12 december, na tien kilo overgewicht te hebben afgerekend, voldaan. Het fysieke overgewicht werd veroorzaakt door de dichtbundels die ik in vijf weken bijengesprokkeld had. Ik ben blij dat de ambtenaar het daarin vervatte literaire gewicht niet in rekening bracht. Surinaamse poëzie als verstekeling in mijn hoofd. "Ik ging op reis, en nam mee....".

Arnold Schalks

WORTU UKU/ WOORDENHOEK

kokokoko = iemand thuis?
draidrai = treuzelen
lukuluku = rondkijken
fredefrede = bangig
dungrudungru = aardedonker
ipi-ipi = een hoop
bugubugu = rommel
pranpranpran = plotseling (1)
degedege = opschudding
opo-opo = feestgedruis

wiwiri = haar
kayakaya = ongekamd
krinkrin = volkomen
blakablaka = gitzwart
lalalala = daarnet
kibrikibri = stiekem
dededede = stervend
nownow = nu
sibunsibun = plotseling (2)
libilibi = springlevend

boven: NIETS DAN GOEDS UIT NEDERLAND 2007 (influenza) / onder: Risk Hazekamp

BUKUTORI BEGINT SCHRIJVERSVAKSCHOOL

Het komt er echt: de schrijversvakschool Bukutori. Pauline Durlacher, directeur van de schrijversvakschool Amsterdam, was van 12 tot 26 april in Suriname om zich te oriënteren op het literaire schrijfklimaat in Paramaribo. In Bukutori's zoektocht in Nederland in de winter van 2007 naar een geschikte partner voor ons project *literair schrijven en coachen*, was meteen na het eerste bezoek van Ruth San A Jong aan de schrijversvakschool duidelijk dat we met hen een samenwerking zouden aangaan.

Het belangrijkste uitgangspunt van de vakschool is dat je het schrijven het beste van auteurs kan leren. Alle schrijfdocenten van de schrijversvakschool in Amsterdam zijn namelijk auteurs. Studenten worden getraind/gecoached door kunstenaars: het leren-van-de-meester-principe (zie opmerking hieronder).

Sinds februari 2007 zijn er voorbereidende werkzaamheden geweest om te komen tot een goede aanpak van dit schrijfprogramma. Het project *Kinder- en Jeugdletteratuur schrijven* was een pilot en voorloper van dit grote programma. Bukutori wilde toetsen, of inderdaad een schrijfopleiding mogelijk is gezien de kleine populatie en de vraag of schrijven aan te leren is. De evaluatie laat zien dat in eerste instantie de kwaliteit van het schrijven inderdaad verbetert, maar dat er met aspecten als de taalsituatie, de thematiek, nuanceverschillen, de condities om te publiceren, e.d. rekening gehouden moet worden.

Het is fijn te melden dat we van alle mensen die wij benaderd hebben, positieve reacties kregen op wat we gaan doen, en we op hun ondersteuning kunnen rekenen. We hebben alle mensen gesproken die iets met de Surinaamse literatuur, met taal- en/of kunstonderwijs te maken hebben. Er is eveneens een gesprek geweest met de cursisten van het trainingstraject *Kinder- en Jeugdletteratuur schrijven*, ons schrijfproject, gefinancierd door de Nederlandse Ambassade in Paramaribo. Het waren hectische weken voor Pauline. Bij het bezoek aan het Nola Hatterman instituut was ze er verbaasd over dat met precies dezelfde strategie en vorm (docent-kunstenaar) de school wordt gedraaid.

In oktober beginnen de eerste colleges. Een team van Surinaamse trainers en schrijfdocenten uit Nederland en Vlaanderen wordt nu samengesteld. De opleiding zal vier jaar duren met voornamelijk schrijftraining in het basisjaar. De vijf hoofdvakken zijn *poëzie, proza, toneel, essay en scenario*. Trainers en docenten worden nu benaderd invulling te geven aan het opgezette programma. De bekendmaking, de criteria voor inschrijving, alle organisatorische zaken worden nu voorbereid. Wie serieuze schrijfbambities heeft en zich daarin wil ontwikkelen kan alvast een kijkje nemen op de site www.schrijversvakschool.nl. De schrijversvakschool Bukutori zal dit model wel hanteren, maar zoveel mogelijk aangepast aan de doelgroep, de student die in Suriname woont en werkt. In elk geval kan ik al verklappen dat de ingangseis de kwaliteit van de tekst is waarmee men toegelaten kan worden. Een beoordelingscommissie zal alle teksten doornemen en daarvan een selectie maken. Begin dus nu te schrijven!

Ruth San A Jong, april 2008

een kaal hoofd
spaart de schaar

Hulya Yilmaz: 'Op weg naar zee' (december 2007)

SPITI KON/ ZEG OP

Het in de vorige SURINOEMER aangekondigde webforum en het online prikbord zijn nu samengevoegd tot één nieuw onderdeel van de SURINOEMER-website, namelijk: **spiti kon/zeg op**. Lezers die hun e-mailadres en wachtwoord hebben opgegeven kunnen voortaan gratis inloggen op- en bijdragen leveren aan het log.

Het menu bestaat uit de volgende categoriën: 'Paramaribo', 'Rotterdam', 'Cultuur', 'Lucht', 'Water', 'Aarde' en 'Vuur'. Onder elke van de zeven categoriën heb ik tot een tot de verbeelding sprekende tekst geplaatst, die het startpunt zou kunnen vormen voor een gedachtenwisseling. De achtste categorie: 'Overigen' is het kloppend hart van dit onderdeel. Hier kunnen lezers hun hart luchten, hun fiets te koop aanbieden of alles plaatsen wat binnen de grenzen van het betamelijke de moeite van het vermelden waard is.

De redactie wenst de lezers veel plezier met dit nieuwe onderdeel van de website en hoopt dat het het startpunt zal vormen voor een levendig, bont en vruchtbaar dataverkeer op:

<http://prikbord.desurinoemer.net/>

PRAKSERI BANGI/ GEDACHTENBANK

Op 19 mei 2008 wordt, tegelijk met het verschijnen van de derde papieren Surinoemer in Paramaribo de *prakseri bangi/gedachtenbank* op www.desurinoemer.net geactiveerd. De prakseri bangi is een database van Surinaamse poëzie.

De in de bank verzamelde gedichten zijn ontleend aan bronnen op het internet, aan boeken uit openbare bibliotheken, aangevuld met bundels uit mijn privébezit. Het doel van de prakseri bangi is om de verspreide Surinaamse poëzie in een overzichtelijk archief onder te brengen en deze voor een zo breed mogelijk lezerspubliek te ontsluiten. Met dit initiatief treed ik in de voetsporen van grote bloemlezers zoals **Shrinivási** en **Michiel van Kempen**. Ik heb ook uit hun bronnen geput, op hun expertise voortgebouwd en hun pionierswerk op waarde geschat.

Het voornaamste motief voor het opzetten van de prakseri bangi is mijn passie voor poëzie en mijn wens om die met anderen te delen. De tweede drijfveer is mijn verwondering over de relatieve onbekendheid van Surinaamse poëzie in Nederland. De prakseri bangi brengt dit Surinaamse cultuurgoed onder de aandacht van Nederlandse lezers en stelt ze in staat om de opgelopen achterstand in te halen. Maar de bank is vooral ook voor het Surinaamse lezerspubliek bedoeld. Mijn kort verblijf in Suriname heeft me geleerd hoe gewild, maar duur, kwetsbaar en schaars boeken daar zijn. Het online archief probeert in de nimmer afnemende behoefte aan literatuur te voorzien en staat open voor alle belangstellenden die toegang hebben tot het internet.

In de database is een keuze uit het werk van 52 Surinaamse dichters opgenomen. Hun namen worden stap voor stap bekendgemaakt: vanaf 12 mei 2008 voeg ik elke week een dichter toe aan de auteurslijst van de bank. De volgorde is chronologisch op geboortedatum, met andere woorden: de oudste schrijver is als eerste en de jongste als laatste aan de beurt. Na 52 weken (een jaar) is de prakseri bangi op vol vermogen. Naast het werk van de dichter wordt ook de bijbehorende biografie, de bronver-

melding van de gedichten en eventuele links met externe sites vermeld. Werd het origineel niet in de Nederlandse taal geschreven, dan is er een Nederlandse vertaling beschikbaar.

Alhoewel de huidige 'woordenschat' van de prakseri bangi aanzienlijk is, geeft het niet meer dan een impressie van de Surinaamse poëzie. De gekozen vorm van het archief heeft echter groeipotentieel en biedt lezers ruimte voor aanvullingen en suggesties voor verbeteringen. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van:

redactie@desurinoemer.net

We hopen dat de bezoekers van de gedachtenbank respectvol met dit kapitaal zullen omspringen.

Namens de redactie, A.S.

IN CONSTANT FAITH & GOOD FRIENDSHIP

to the forces of life
creating the balance for stability
bringing irrevocable moments
established on the foundation
of the truth of sincere reality
the spiritual embodiment
within the universe
the wisdom of thought
the energies of the burning light
clearing the visions
burning the path
purifying the mind
for a fruitful existence

In Constant Faith and Good Friendship
Edgar Raymond Fraenk

Steve Ammersingh: 'Sheer Damn'

COLOFON

Het onafhankelijke nieuwsblad de **SURINOEMER** werd op 15 november 2007 in een korjaal op de Gran Rio bedacht.

Redactie:

Kurt Nahar (Paramaribo)
Arnold Schalks (Rotterdam)

Opmaak, eindredactie en webbeheer:

Arnold Schalks

Reproductie en verspreiding papieren

Surinoemer in Paramaribo:

Alida Neslo

Aan dit nummer droegen bij:

Steve Ammersingh
Edgar Raymond Fraenk
Risk Hazekamp
Casper Hoogzaad
Jeroen Jongeleen
Kurt Nahar
Alida Neslo
Ruth San A Jong
Arnold Schalks
Hulya Yilmaz

Reacties, copy of ingezonden brieven aan:

redactie@desurinoemer.net

de **SURINOEMER** website:

<http://www.desurinoemer.net>

De Surinoemer is niet gelieerd aan enige etnische groep, politieke beweging of religieuze overtuiging. Het copyright/beeldrecht op de bijdragen berust bij de schrijvers, fotografen of kunstenaars. Niets uit deze uitgave mag geheel of gedeeltelijk worden overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de makers. De opname van bijdragen betekent niet noodzakelijk, dat de redactie het met de strekking van de inhoud eens is.

Het nieuwsblad de **SURINOEMER** en de bijbehorende **SURINOEMER** website worden financieel ondersteund door het Centrum Beeldende Kunst, Rotterdam.